

ZBORNIK

SVEČENIKOV Sv. P. in ZAJEDNIC S. J.

Uredništvo :

Gorica, Riva Piazzutta št. 18

Izhaja :

1. dan vsakega meseca.

F. Š.

Naše cerkve

Vsled vojne porušene cerkve čakajo še sedaj po petih letih premirja vzpostavitev. Pozidale so se kmečke hiše in gosposke palače, po večini šole in dobrodelni zavodi. Izdalo se je na milijarde lir zasebnikom na račun vojne odškodnine. Cerkev ni vlada še skoraj mignila z očesa. In razne beznice so dobile svojo priložnost. Kristus pa naj biva v razpadajoči cerkvi pa v za silo še stoječih ruševinah.

Nekatere cerkve, ki bi se dale z takojšnjim smotrenim delom po premirju z par tisoči lir popraviti (Podgora, Gabrije, Sovodnje, Gradišče itd.) bodo danes stale stotine tisočev. Zidovje razpada, stropi se udirajo, oltarji rušijo pod silo vremenskih razmer. In to je že peto leto, ne vstevši medvojni čas.

Čemu zateguje vlada z svojim vzpostavitvenim delom cerkv? Ne dvomimo, da centralna vlada ni spoznala potrebe vzpostavitve božjih hramov, tudi kazala je svojo dobro voljo, toda zadel je na tihi odpor pokrajinskih vlad, zlasti in Trstu in Trstu podrejenih tehničnih uradov po deželi.

Čemu se je tirala tiha obstrukcija? Iz osebnega koristolovstva. Po teh tehničnih uradih je bilo neštevilno krdelo uradnikov in poduradnikov, ki so na račun vlade in vojnih poškodovancev ubijali dragi čas z birokratizmom. Delalo se je le toliko, ul aliquid fecisse videatur. Zlasti se je spekuliralo na cerkve in farove. Če bi se jim to posrečilo dobiti v pest, bi jim bil zagotovljen obstanek vsaj še desetletja.

Pogrešanje cerkv pa je rodilo silen padec verskega in npravnega življenja ljudstva. In tega niso mogli molče gledati dušni pastirji. Zato smo ustanovili „Zadrugo po vojni poškodovanih cerkv“, katera je sprejela nalogo, da izvrši vsa pripravljala dela tehničnega in upravnega značaja ter, da se čim prej začne z zidanjem cerkv.

Koliko ogromnega dela je bilo treba premagati, vedo tisti č. sobratje, ki so imeli cerkve porušene. Sestavljanje prošelj, zbiranje vseh raznovrstnih prilog, sestavljanje proračunov, delanje načrtov itd. K temu je pristopil tihi odpor IX. urada v Trstu, ki je zatezal vsako ugodno rešitev naših vlog. Zadruga je morala iskati zaslombe direktno v Rimu, kjer ni zadelo ravno na gluha ušesa. Toda v Trstu so še tako jasna povelja kratkomalo briskirali in delali na svojo pest. To pa zato, da bi vzdržali sebe in svoje podeželske podružnice.

Z fašistovsko vlado pa je prišla tudi delitev bivše Primorske. Razdeljeni v tri pokrajine, smo mi Goricani zgubili prilično teritorija na Krasu in v Furlaniji v korist Trsta. V Trstu pa so ostale tudi vse zadeve vojno-odškodninskega značaja, kljub temu, da smo pripadli novi prefekturi v Vidmu. Oblastni-

kom v Vidmu ni bilo to všeč, ker so se videli prikrajsane v svojem delokrogu. In začelo se je med Trstom in Vidmom najprej tiho ribanje, ki pa ni moglo ostati dolgo prikrito tudi našim navadnim očem.

Tehnični in vzpostavitveni uradi na Goriškem so na vso moč podpirali Trst, ker jim je ja obljubljal zaslužek pri javnih poslopih, zlasti pri cerkvah. Odtod oni grozni odpor IX. urada v Trstu proti zahtevam „Zadruga“, da naj se zidajo cerkve v lastni režiji. Pa prikrajsane „imprese“ in „impresarij“ so šli na delo preko Trsta in se lotili na lastno pest vzpostavitev cerkv na Banjski planoti, da, celo v Gorici in okolici. S tem je zrasel pogum Vidmu, da je začel odkrit boj proti Vzpostavitvenemu uradu v Gorici in njegovim podružnicam ter zahteva njihovo ukinitje. Tako bi Videm dobil v svoje roke vse vzpostavitveno delo in precejšen del — ingerence do vojne odškodnine.

Najboljša priložnost pa mu je bila „Zadruga po vojni pošk. cerkv“. Ako tu zavlada, bo Trstu precejšen del vpliva na vzpostavitveno delo zmanjšan. In res, nekega dne se prikaže v „Zadrugi“ komisar v osebi inž. gen. Maggiorotti-ja, ki izjavi, da je on z prefektovim dekretom imenovan za komisarja z izrečno nalogo, da čuva („invigilare“) nad upravo „Zadruga“.

Potem, ko je bilo teoretično delo „Zadruga“ dovršeno in se je upalo takoj iti na praktično izvršitev načrtov ter v dejstvu pokazati ogromno delo „Zadruga“, tedaj se je v „Zadrugi“ izvršila ta sprememba. K temu je mnogo pripomogla nedisciplinarnost članov, ki se niso držali obveznih sklepov občnega zbora, ampak so nekateri vsak na svojo pest oddajali dela komurkoli si bodi. Vse to je sililo Videm, da nam je poslal komisarja.

Od tedaj se ni vršila več nobena seja odbora, pisarna se je zaprla in vse delo vodi kljub svoji starosti silno agilni komisar, ki ne vpraša odbora za njegovo mnenje.

S tem postopanjem komisarjevim postaja „Zadruga“ odveč. Nastane torej vprašanje: naj li „Zadruga“ še obstoji in brani svoje pravice ali naj se razdruži in prepusti zadrugniškom svobodo, da si pomagajo sami kakor morejo in znajo.

Te vrstice mi je narekovala ljubezen do naših cerkv in do spoštovanih sobratov.

Blagajnik opozarja ude „Zbora“, da takoj poravnajo svojo članarino, ki znaša 25 L. Od revnejših sobratov iz Istre smo voljni sprejeti tudi manj!

Okrožnica

ob 300 letnici sv. Jozafata.

Dne 12. novembra 1623. je bil sv. Jozafat umorjen in odium religionis, ker se je na vsi moč trudil — in z vspehom — za zedinjenje razkolnih Slovanov. Dne 12. novembra 1923. je Pij XI. izdal ganljivo okrožnico v ta spomin.

Nova okrožnica je zato nad vse zajemljiva, ker podaja program za delo zedinjenja razkolnikov. A to šele v zadnjem delu. V uvodu govori o edinosti Cerkve Kristusove in kako se proti tej edinosti bori »inimicus homo«. Sledi kratak zgodovinski obris o razkolu vzhodnih Slovanov in o delu za zedinjenje do sestanka v Brestu. To zedinjenje je Bog posvetil »s pečatom svetosti in mučeništva« sv. Jozafata. Oboje, sveto življenje in mučeništvo njegovo, okrožnica na kratko popisuje. Nato omenja sedanji težki položaj vzhodnih Slovanov, ki je tako žalosten, da vix pro paterna animi caritate continere lacrimas possumus. Papež je skušal tej bedi pomagati. Sedaj pa kaže razkolnim Slovanom največjo duhovno dobrino, »quae in Ecclesiae sanctae oecumenica unitate consistit.«

Da se zedinjenje doseže, si moramo prizadevati na zapadu in na vzhodu. Na zapadu: »non tam disputationibus aut incitamentis aliis, quam sanctae vitae exemplis officiisque . . . in primis vero caritate erga Slavos fratres ceterosque Orientales . . . Latini homines uberius penitusque res moresque cognoscant Orientalium.« V ta namen je Benedikt XV. ustanovil Institutum Pontificium Orientale, za katerega skrbi z novo verno Pij XI. — Na vzhodu pa naj odlože stare predsodke, naj skušajo spoznati pravo cerkveno življenje in naj ne naprtujejo Cerkvi pregreška posameznih oseb.

Vendar zedinjenje »non humano consilio fiet, sed unius bonitatis Dei«. Zato treba po vzgledu sv. Jozafata za zedinjenje moliti. V ta namen posebno častimo Sveto Rešnje Telo, »pignus causamque praecipuam unitatis«. Kateri vzhodni Slovani so po razkolu ohranili ljubezen do Najsvetejšega, tisti so ubežali hujšim krivoverstvom. V sveti daritvi molijo za edinost orijentalci in latinci.

Druga vez zedinjenja in sprave je v tem, da razkolni Slovani zelo časte Marijo Devico. Marijino češčenje jih loči od krivovercev in jih nam približuje. Zopet je vzgled sv. Jozafat, ki je na Marijino pomoč posebno zaupal in pri sebi nosil podobico (icunculam) Marije Device, kakor je navada pri vzhodnjakih. Tudi v Rimu menihi bazilijanci v cerkvi sv. Sergija in Baha zvesto časte Marijino podobo z imenom »Kraljica paše« (Regina pascuorum — Regina del pascolo). »Kličimo torej preljubo Mater zlasti s tem imenom, naj pripelje ločene brate na zveličanske pašnike, kjer Peter, ki v svojih naslednikih nikdar ne premine, večnega Pastirja namestnik pase in vodi jagnjeta in ovce cele krščanske črede.«

Slednjič se zatekajmo k svetnikom božjim, zlasti k tistim, ki so se odlikovali s svetostjo in modrostjo med vzhodnimi narodi in katere oni dandanes najbolj časte. Posebno še kličimo na pomoč sv. Jozafata.

Taka je vsebina nove okrožnice. Gotovo jo bomo s posebnim veseljem brali in izpolnjevali mi, ki smo udje slovanske družine. S tem bomo tudi slušali

ukaz rajnega Benedikta XV., katerega je dal dne 30. 11. 1921. v pismu na češkoslovaške škofe »clero Czechoslovachiae, atque adeo omnium nationum Slavonicarum«, namreč delati za zedinjenje razkolnih bratov. To je za slovanske katoliške duhovnike po besedi Benedikta XV. »divina providentia . . . campus, in quo utilissime elaboraret ad regnum Jesu Christi dilatandum.« Izrecno imenuje Apostolstvo sv. Cirila in Metoda pod varstvom Marije Device, katere priporočila, »ut, Deo favente, ille dies appropinquet quo fiet unum ovile et unus pastor.«

Kako se ujemata rajni in sedanji papež. Slediva jima tudi midva, zlasti če sva uda Duhovniške milijonske zveze!

Katehetski vestnik.

Tekst Gentilijeve šolske postave o verouku.

I.

Učni načrt.

Pripravljalni razredi:

1) Najnavadnejše molitve; 2) Kratke in lahke nabožne pesmi.

I. razred ljudske šole:

1) Kratke in lahke nabožne pesmi ob začetku šolskega dne, takoj po pregledu telesne snage učenec in snage šolske sobe; 2) Pogoji o veri; 3) Naučitev temeljnih molitev; 4) Kratki in jasni nauki in zgodbe besednega pomena iz sv. pisma in posebno iz evangelijev.

II. razred ljudske šole:

1) Kakor za prejšnji razred; 2) Kratka razlaga molitev naučenih v I. razredu; 3) Kakor v prejšnjem razredu; 4) Zgodbe stare zaveze.

III. razred ljudske šole:

1) Kakor za prejšnji razred; 2) Kakor za prejšnji razred; 3) Vrsta kratkih predavanj o »očenašu«; 4) Jezusovo življenje.

IV. razred ljudske šole:

1) Vsakdanja molitev z ozirom na program prejšnjih razredov; 2) zgodovinski poduk katoliške vere z ozirom na krajevne zgodovinske dogodke nabožne vsebine; 3) razlaga zapovedi božjih; 4) Nabožne pesmi, ki osvetlujejo dosedanja verski poduk; 5) Kak gregorijanski napev, zbran izmed najbolj znanih in lahko izvedljiv.

V. razred ljudskih šol:

1) Vsakdanja molitev; ponovitev programa prejšnjih let; 2) veliki italijanski svetniki; 3) temeljna načela verskega življenja in službe božje; 4) zakramenti in obredi po katoliški praksi; nabožne pesmi; 5) Kakor v prejšnjem razredu.

Vsi višji razredi ljudske šole:

Čitanje pomembnih ljudskih knjig o verski vzgoji (n. pr. Fabiola) in italijanskih klasikov vere (predvsem Manzoni); 6) Petje, kakor v prejšnjih razredih IV. in V. pod št. 4.

II.

Didaktični predpisi in razna navodila za poduk veronauka.

1. Verski poduk naj se vrši v duhu, ki odlikuje verska dela Aleksandra Manzoni in *to ves poduk od prvega do zadnjega razreda*. Ljubezen in strah očetovski, ne suženjski teror, smisel božjega in previdnosti naj se užigajo v srcih predvsem s premišljevanjem harmonije stvarstva in moralnega življenja, katero naj se ne slika v aforizmi in v predpisih ampak po zgledih velikih in ponižnih vernikov (n. pr. kardinal Federigo in Lucia).

2. Kadar verouk ni dodeljen za vsak razred razredniku, naj se ure tega nauka razdeli tako, da si učitelj verouka svoje ure po razredih razvrsti v primernih presledkih, da se ne kopičijo ure v nasledujočih si dnevih.

3. V osamljenih šolah z združenimi razredi, ali v enorazrednicah se naloži verski poduk razredniku samemu, ako ta izrazi željo in je spoznan za sposobnega.

V trirazrednicah se naloži verski poduk v vseh razredih enemu učitelju, če ta izrazi željo in je za sposobnega spoznan.

Na večrazrednicah se določi za vsako skupino treh paralelnih razredov en učitelj ako želi in je za sposobnega spoznan (n. pr. 3. prvi razredi, ali pa 1., 2. in 3. razred ali 4. razred in naslednji). Didaktični direktor bo skrbel da en učitelj ne uči več nego v 3. razredih z izjemo slučaja višje sile.

Med tistimi urami v katerih je učitelj zadržan z veronaukom v drugih razredih ga bodo učitelji teh razredov nadomestovali v njegovem razredu s telovadbo in igranjem ali pa z rekreativnim zaposlenjem naznačenim v XI. točki tega načrta.

Kadar se učitelji, ki so usposobljeni za verouk, javijo za ta pouk v številu ki presega potrebo, kakor je gori označena, ima vedno prednost najmlajši.

4. Kr. didaktični ravnatelj, ali kjer bi tega ne bilo pa šolski nadzornik kot predstavitelj didaktičnega ravnanja se bo osebno pogovoril (conferir) z najvišjim verskim predstavnikom v območju didaktičnega okrožja zato, da določi (per definire) izbiro veroučiteljev in bo poslal kr. šolskemu skrbniku njihov imenik s pritrilnim podpisom o izvršeni izbiri.

Iz Zbora.

Odborova seja „Zbora sveč. sv. Pavla“
v Gorici dne 12. novembra 1923.

Navzoči so bili vsi odborniki. Monsignor starosta je otvoril sejo in pozdravil vse navzoče.

Prva točka na dnevnem redu je bila »Družba sv. Mohorja«. Msgr. starosta poda predgovorino te ustanove in ugotovi njeno upravičenost. Pravila so že spisana. Na predlog staroste določijo se kot prvi ustanovni odborniki »Mohorjeve Družbe«: msgr. dr. J. Ličan, dekan A. Novak, dekan V. Belé, inž. J. Rustja in kurat St. Stanič. Odbor pooblašča te sobrate, da izpeljejo organizacijo te družbe.

Msgr. starosta prebere pismo, ki ga je naslovil na odbor »Svečenikov sv. Pavla« dr. Wilian. Odbor je takoj po dolgotrajnem razpravljanju enoglasno sestavil odgovor in odposlal dr. Wiliamu.

Pri slučajnostih je poročal sobr. starosta o blagajniškem stanju »Zbora«, kar se je vzelo na znanje.

Nekateri odborniki pozivljajo »Zbor« naj zavzame stališče napram »Narodni knjigarni«, ki širi po deželi knjige, ki bi drugače nikdar ne zašle med ljudstvo, katere so pa sedaj po knjigarskih zastopnikih te trdke razstavljene po podeželskih oknih. Med drugimi se omenjajo knjige, ki so na prodaj po deželi, kakor: »Strup iz Judeje«, »Cerkvene miši«, spisi »Macharjevi« in cela vrsta drugih sličnih knjig, ki so tiskane v katalogu »Narodne knjigarne« čeravno so celo na indeksu.

Odbor sklene opozoriti na to cerkveno oblast. Na predlog sobr. Novaka in Rejca se sklene sklicati občni zbor dne 29. nov. t. l.

Naprašamo sobrate, da poleg nabiranja udov za »Gor. Mohorjevo Družbo«, tudi čimprej na dekanijskih konferencah določijo farne in dekanijske zastopnike te družbe.

Istrskim sobratom.

Sovražniki krščanske vere so izdelali nevaren načrt! Da bi delovanje na narodnem in krščanskem polju onemogočili, hočejo razcepiti duhovščino v dva tabora. Na goriškem se je ta načrt izjalovil, sedaj poskušajo to v Istri doseči. Sobratje, ne dajte se! Varujte si zanke, ki Vam jo nastavljajo. Mi duhovniki delujemo za narod že od časa sv. Cirila in Metoda, mi delujemo v smislu teh dveh vzornikov, ter ne potrebujemo nikakršnih novih vzornikov in tudi naše delovanje ne potrebuje nikake korekture! Varujte složnost med sobratmi!

Gonja proti našim listom. Tržaška »Edinost« je inscenirala najhujši boj zoper tednik »Istro«, ki je glasilo istrskih Hrvatov. »Istra« je najbolj katoliški list med Slovani v Italiji in hodi po stopinjah velikega škofa Antona Mahnič, prerodnika našega naroda. »Istra« se drži strogo objektivnega stališča, kar se tiče politične borbe in jo moramo toplo priporočati. Pripominjamo končno, da stoji za »Istro« večina hrvaške inteligence v Istri. Borba, ki jo vrši »Edinost« proti »Istri« je borba liberalizma zoper krščanstvo.

Na braniku. »Edinost« je v popolnem posnemanju brez in protiverskih časnikov iz najhujše liberalne predvojne dobe začela napadati nekatere sobrate. S posebno slastjo se je vrgla na sobrata Boža Milanovića ki ga obsipa z opravljanjem in obrekovanjem. Mi dvigamo svečan protest zoper početje tržaškega dnevnika, obenem pa izrekamo popolno solidarnost sobratu Milanoviću, ki je vzoren duhovnik in vnet narodni delavec v tržaški škofiji.

Odmevi našega dela.

Konference za dekanat Hrušico v Istri. (Zakasnelo poročilo.) Prva konferenca se je vršila dne 11. januarja. Prvi je predaval sobr. Fr. Agreš o votivnih mašah po Ušeničniku in škofijskem direktoriju. Drugi govor je imel sobr. Al. Krasevec o krščanski ponižnosti kot podlagi notranjega življenja.

Konferenca je pozvala sobrate na upostavo Marijinih druž in določila dneve javnega čiščenja po svojih cerkvah. Druga konferenca se je vršila v Pregarju dne 15. febr. Po pobožnosti in nagovoru v cerkvi je v župnišču prvi govoril sobr. dekan Hušo o velikonočni zapovedi, drugi pa sobr. A. Kraševac, kako naj se duhovnik ogiba polit. bojev pa vendar skuša koristiti ljudstvu tudi v socialnem oziru. Govorilo se je tudi o šolskih težavah v okraju. Prihodnja konferenca se je vršila v Hrušici dne 26. marca. Govorila sta sobrata Jamnik in Gabrovšek.

Konferenca v Tomaju. Dne 1. septembra se je vršila dekanjska konferenca v Tomaju. Navzočih je bilo 7 sobratov. Govoril je sobr. Adolfin Simonič o čiščenju Srca Jezusovega. Konferenca je sklenila prih. leto obdržati v Tomaju pred praznikom S. J. Tridnevnic, pri kateri se bo cel dekanat posvetil Srcu Jezusovemu.

Konferenca za Brda v Vedrijanu se je vršila dne 26. novembra tega leta. Udeležba je bila polnoštevna. Več prihodnjič!

Koristni migljaji.

Načrt propovedi o vpeljavi civilnega zakona.

Uvod. Z smrtjo na križu je Jezus zaslužil podelitno moč milosti sv. zakramentov, ki so njegova ustanova.

I.

Jedro: Zadnji sicer po številu, a vendar neprepeljive važnosti za človeško družbo je zakrament sv. zakona.

1. starost zakona. (Adam in Eva).
2. namen zakona:
 - a) ohranitev človeške družbe,
 - b) vir otrok božjih na zemlji,
 - c) vzgoja otrok božjih in dedičev nebeškega kraljestva,
 - d) obojestranska pomoč zakonskih.
3. zato je v novi zavezi zakon — zakrament.
 - a) »Velika je ta skrivnost, jaz pa pravim v Kristusu in cerkvi« Ef. 5, 32.
 - b) zakon je smatrala cerkev vedno za zakrament,
 - c) tridentinski koncil.
4. ker je pa zakon zakrament, je zato:
 - a) božja ustanova,
 - b) in kot taka podvržena samo cerkvi in njeni postavi (oblika, pogoji posledice).
5. vsako na drugi podlagi sklenjeno združenje moža in žene je priležništvo, nečistost, nesramnost, greh.

II.

1. So kraji, v katerih je cerkev ločena od države. Take države se za cerkev ne brigajo.
2. med temi je tudi naša kraljevina,
3. ker vodi za rojstva, smrti in poroke svoje lastne zapisnike, se vsako nieno sodišče, vsaka oblast ravna po teh državnih zapisnikih.
4. zato ti država poreče, ako boš po 1. januarju stopil v zakonski stan samo pred svojim žup-

nikom tako le: Tvoj zakon je pred Bogom sicer veljaven, ko bi bil to storil pred 1. januarjem tudi pred državo, ker so takrat bili veljavni še stari zakoni. Če pa sedaj po 1. jan. ne greš še k županu, ter naznaniš, da želiš, da te tudi on okliče in po oklicih pred pričami ne izjaviš pred županom, da hočeš stopiti v zakonski stan, boš imel pred državo take otroke, kakor, da bi se ne bil poročil. Tvoji otroci in tvoja žena ne bodo pravi dediči tvojega premoženja.

Sklep: a) Kaj bomo torej po novem letu storili?

1. Ženili se bomo, kakor naši očetje in dedje v cerkvi.
2. Za našo vest velja le ta zakon.
3. Ker pa izpostavimo svojo ženo in otroke dejstvu, da jih država ne prizna, bomo storili vse korake tudi pri županu.

b) Bodimo podobni našim katoliškim bratom v stari Italiji. Tam se skoro vsi poročajo v cerkvi da zadoste božji postavi, — javijo se pa tudi pred županom da zadoste državni postavi.

Konec: Tiste surovine pa ki si zdaj mislijo: »Oho, farji me ne bodo več rihtali!« naj si zapomnijo: ako ne izvrše božje postave, kar se tiče sv. zakona so jim odrečeni vsi zakramenti, tudi na smrtni postelji, odrečen pogreb, odrečeno zvonjenje, odrečena tudi sv. maša po smrti. Amen.

Kronika.

Premeščenja v goriški nadškofiji v l. 1923.

Ivan Vilhar je dobil župnijo Senožeče, **Josip Likar** je prostovoljno zapustil faro in škofijo in so ga zadele posledice kan. 2399. **Josip Ušaj** je šel iz Levpe na Banjšice. Iz Podsobotina je bil premeščen **Franc Klanjšček** v Avče, **Valentin Zega** pa iz Kobljeglave v Gaberje pri Gorici. **Janko Sedej** je zamenjal Obloke z Grahovcem. **Josip Kodetja** je zapustil župnijo Šmartno in se nastanil kot beneficijant na Vrhovlju. **Anton Česornja** je premeščen iz kaplanije v Bovec za župr. upr. na Uke in Ovčjo vas. V Bovec je šel novomašnik **Viktor Kos**. Novomašnik **Franc Hrovat** je šel za kaplana v Postojno. **Miklavž Sedej** je postal vikar na Oblokah. Kurat v Podgori **Herman Trdan** je dobil zdravstven dopust, v Podgoro je prišel **Stanko Stanič**. **Franc Premrl** je nameščen za kaplana v Cerknem. **Ant. Krapež** za kurata v Novakih, **Ivan Kenda** pa za kuratu v Logu pri Bovecu. **Ksaver Lavrenčič** je imenovan za kaplana v Hrenovcah.

Dr. Ivan Tul je postal spiritual v gor. bogoslovju. Deželo in državo ista zapustila žup. **K. Supin** v Sp. Idriji in **Andrej Lavrič** v Vipavi, njuna namestnika sta začasno kaplana **L. Likar** in **Ig. Breitenberger**, prvi v Sp. Idriji, drugi v Vipavi. **Ant. Sok** župnik na Jagersčah je premeščen za žup. upravitelja v Sp. Trebušo. **Natal Monkar** je kurat na Srpenici. Dekanijo Vipava upravlja žup. **Gustav Koller**, šk. svetnik. Kurat v Logu **Ivan Sekula** je izgubil opcijsko in šel k jezuitom v Zagreb. Knez nadškofijski svetnik je postal žup. **Luka Smolnikar**. Aretiran in preganjan je zbežal čez mejo kaplan v Kobaridu **Ignac Nadrah** in je sedaj nameščen v Sv. Trojici v Haložah na Štajerskem.

Premeščenja v tržaški škofiji v letu 1923.

Mons. *Matija Dubrovič* je imenovan za tajnega kubikularija Nj. Sv. *Rudolf Bernobič* je nameščen za kaplana v Lovranu. *Vaclav Kľofanda*, kaplan v Bergudu in *Matija Sila* dekan v Tomaju sta stopila v pokoj; *Franc Jurinčič*, župnik v Pazu je nastopil službo kaplana pri Sv. Križu v Kastvi; *Ivan Žiganto* se je odpovedal svoji župniji in je nastavljen v Zvočnicah; *Silvester Adamič* je žup. upravitelj v Moščenicah; *Adolf Simonič* je žup. upr. v Tomaju; *Josip Aničič* je zamenjal Poljane v Bergudom; *Josip Velhartický* dekan v Jelšanah je stopil v pokoj, žup. upr. istotam je postal *Hubert Leiler*; *Ivan Brezavšek* se je preselil iz Račic v Kubed; v Račicah je nameščen *Matija Kurelič*; *Franc Agreš*, kaplan v Hrušici se je preselil za kaplana v Cerovlje; *Adrijan Brumen* je dobil županjo Volosko; *Anton Požar* bo iz Sv. Antona pri Kopru upravljal Marežice; *Anton Slamič* iz Dekanov pa Tinjan; *Josip Vidau* je imenovan za župnega upr. v Klancu; *Gabriel Piščanc* je prodekan v Dolini; *Ačim Pilat* je kaplan v Poljanah; *Josip Ravnik* je kaplan v Hrušici. Škofijo in državo je zapustil *Mat. Škrbec*, dekan v Krkavcih.

Iz Poreške škofije.

Na vlaku sem srečal prijatelja iz te škofije in ga prosil podatkov za premeštitve med tamkajšnjim svečeništvom. Evo vam njegovih besed!

»Ob ovogodišnjem premeščenju hrv. svečenika u ovoj biskupiji, žalibože, nemate što tiskati u »Zborniku«.

Prvo rata u našoj biskupiji slavenski svećenici bili su u većini. A sada?!... Nekoji od njih utekli; nekoi protjerani; nekoi odbačeni, i moraju (ako još nisu) seliti u rodnu državu. Hrvatski stalni župnik Luka Kirac ne može postignuti dozvolu povratiti se u svoju župu (Medulin kod Pola) koja je istodobno i njegovo rodno mjesto, jer da je prethodno iz onih njegovih župljana. Anton Janko hrv. svećenik iz sv. Lovreča Pazenatičkog ne smi se povratiti u svoje rodno mjesto ni kao privatna osoba, jer da bi činio propagandu. Još je koji starac. Ovi su već iznemogli, trpjeni su; ne miču se iz mjesta; nego muče, tuguju, uzdižu....

Hrv. župe koje su ispražnjene od svojih hrv. sveć. popunjuju se sa svećenicima pribieglim iz stare države, koji su veselo otpušteni od njihovih biskupa; pretjerani u svojem rodoljublju; bez znati niti jedne riječi jezika župljana.

Što ovakovi vrijeđe, i što će koristiti vjeri i spasenju duša, te ostale posljedice, to promislite sami... Po srijedi je ne samo raznarodjenje, nego i razvijerstvo... Narodi gladuju kruha riječi Božje, a nema tko bi im ga dao... vjerskih utjeha nema... Umirući žele ispovjedi, a nema ispovjednika koji ih razumi... Umiru tako...

Na Vaš dakle upit jedino Vam mogu javiti da mjeseca aprila hrv. svećenik Jakov Cecinović postade župnikom u Barbanu kod Vodnjana. I pik! — A vjerski odgoj mladeži? ...!

Tolika odaslanstva dohadjaju pitat biskupa, da im dade svećenika njihovog jezika; a on ga nema.... Ah, Bože! ... — In moć je obmolkniti!

Prošnja za kanonizaciju Pija X. Svećeniško međunarodno udruženje in američanski episkopat sta vložila v Rimu prošnju za otvoritev kanonizacijskega procesa v prilog Pija X., ki je obče znan kot svet moć in čudodelnik.

Nova maša. V Šklednju je daroval novo sv. mašo sobr. Alojz Žgur, prvi posvećenec škofa Fogarja. Pridigal je dr. Ukmar.

Župni izpiti:

Tržaška škofija: Župni izpit so položili *Franc Žužek* in *Miha Planinšek*. Obilo sreče!

Goriška nadškofija: Prvo polovico žup. izpita so položili *Albert Leban*, *Franc Rupnik* in *Alojz Kodermac*. Častitamo!

Krščansko-socijalno gibanje za Trst in Istro

je bilo v polpreteklih časih komaj v povelju. Pa tudi sedaj ne kaže prave življenske moči. Socializem ozir. komunizem je preveč zašel v kri in mozeg materialno misleče inteligence, ki ni našla pravega razumevanja svojega socialnega poklica, zato se je oprijelo delavstvo tržaškega mesta in Istre veliko obetujučih fraz poveljnega komunizma, ki ga gleda sedaj strtega pred seboj.

Niti Slovenci, a še manj Lahi niso imeli smisla za nižji sloj delavskega ljudstva. Komoditeta je bila pri obeh ista, ker socialno delo zahteva požrtvovalnosti, ki je pa kavarniška gospoda rada prepušča drugim.

Kljub temu pa je bila potreba kaj začeti v prid delavskega sloja, ko ga je njegova organizacija zapustila. Zato je tržaška socialno čuteča inteligenca poklicala na pomoč vrhovnega tajnika zveze italijanskih delavcev poslanca *Achille Grandi*, da vpele gibanje v pravi tir. Položaj pa je tako obupen, da je tajnik predlagal razpust krščanskih sindikatov v Trstu in Istri. Le energiji in živemu dokazovanju poslanca *Grandi*-ja se je posrečilo dvigniti odporne duha v tržaških krogih, da so sklenili intenzivneje zastaviti svoje moči v korist kršč. delavske organizacije.

Dobro bi bilo, da se tej akciji pridruži tudi slovenski in hrvatski del naše dežele, ker le v skupni katoliški akciji sme naš narod pričakovati boljše bodočnosti.

Najboljšega pokrovitelja bo to gibanje gotovo našlo v novem tržaškem škofu Fogarju, ki je naobražen sociolog, a ima obenem navezано svoje srce na ubogi, trpinčeni in izmzgavani delavski sloj.

Dal Bog, da napoči s prihodom novega škofa v Trst zatiranemu sloju nova doba materialnega in duševnega preporeda.

F. Š.

Nekaj opazk o litju zvonov.

Da se zvonovi vlivajo, to ve marsikdo; ve pa malokdo: iz česa? in še manj: kako? Podrobnega odgovora, osebito na zadnje vprašanje, ne morem podati v kratkem spisu, zato se hočem omejiti le na splošne opazke s posebnim ozirom na žalostne čase, ki je doživlja sedaj naš starodavno - častitljivi bronasti zvon.

Splošna nevednost o zvonoslovju je pač le naravna posledica zgodovine zvonov. Kar so začetni zvonarji v zvonolitju znali, to so izpoznali le iz lastnih izkušenj, ki so se skozi stoletja kot družinska tajnost izročevale od očetov na sinove itd. Ta tajnost je bila tembolj zavarovana in stroga, ker je bila ž njo združena eksistenca zvonarskih družin. Res da je znan spis benediktinskega patra Theophila o umetnosti zvonov že iz XII. stoletja, toda še le v XVI. stoletju je začelo znanje te umetnosti prestopati ozke meje zvonarskih družin ter je postajalo dostopno širji javnosti z javnimi spisi o temeljnih vodilih, iz katerih se je v stoletjih razvila in izpopolnila določna znanost. Vzlic svoji splošnostni dostopnosti se je pa ta znanost doslej razširila le na ozek krog glasbenikov specialistov, ki tvorijo le majhen odstotek glasbenih veščakov. In tako vidimo, da zagrinja to znanost še vedno tajnostnost starih časov.

Vzroki so različni, tako n. pr. dejstvo, da je število zvonarn nasproti drugim tovarnam osebito med nami jako pičlo. (Pred vojno jih je bilo v Avstriji 38, na Ogerskem 24). Glavni vzrok pa tiči v tem, da zabranjujejo tudi sedanjí zvonarji širjemu občinstvu vstop v svoje livarne. Tega jim ne smejo zameriti; kajti dobava zvonov je prepičla nasproti nabavi drugih tovarniških izdelkov, in le majhen pomnožek bi že hudo oškodoval obstoječe zvonarne. Dalje je pomisliti, da ima poleg muzikalčnega, fizikalčnega in matematičnega znanja, natančnosti v risanju in preračunavanju, posebne nadarjenosti, zmožnosti in spretnosti važno ulogo *praktična izkušnost*, katere uspeh in sad hrani naravno zvonar zase in svoje potomce. Tudi zahtevajo priprave k zvonolitju in osebito čin litja samega toliko pozornosti, urnosti in zbranosti duba, da je zvonar prisiljen odtegovati se navzočnosti nepoklicanih gledalcev.

Pred zvonolitjem se morajo izvršiti štiri pripravljalna dela: 1. naprava jedra, 2. osnutje kalupa (modela), 3. izdelava plašča in 4. odločitev kalupa od jedra. Za vse te štiri priprave tvori glavno snov ilovica, fina, čista ilovica. Ta čistost in pripravnost pa mora biti bolj naravna nego umetna. Zato se taka ilovica ne dobi, kjer si bodi. Posebno dobre vrste se nahaja v beneški Furlaniji, v videmski okolici. Tu jo vsaj dobavijo videmski zvonarji. In ta ilovica menda mnogo pripomaga k dejstvu, da se odlikujejo videmski zvonovi po svojem lepem livu. Ljubljanski zvonar vsaj mi je odvrnil, ko sem mu očital, da njegov liv ne dosega videmskega, da ni dobiti na Kranjskem tako dobre ilovice in da si je že dal za poizkus pripeljati ilovico iz Benečije.

Iz tega razvidevamo, kako važen činitelj v zvonolitju je ilovica. In ravno tega važnega pripomočka ne more jekleni zvonar rabiti. Zakaj?

Tega je kriva mnogo večja trdost, skoraj še enkrat tako visoko tališče jekla. Cin se topi pri 235. stopinji C, baker pri 1100. stopinji, jeklo pa pri 1500. stopinji C. Dočim mora bron (cin in baker) doseči pri vlivanju 1300. stopinj C., se morajo uporabljati pri litju jeklenih zvonov najvišje doslej dosežene temperature. Zato ni rabljivo za jeklene zvonove osnutje kalupa in sopriprav iz ilovice, ampak se izdelava kalup v železnem okvirju iz peska, ki se prevleče (namaže) s *šamoto** in grafitom in speče v razbeljeni peči, da postane trd kot opeka.

Razbeljeno tekoče jeklo se izliva v kalup od spodaj navzgor po principu komunikacijskih posod, torej ravno nasprotno kot pri litju bronastih zvonov. Zvon stoji med litjem obrnjen s krilom navzgor. Najprej se napolni korenika in gorenji del zvona in še le nazadnje najvažnejši in najobčutljivejši del t. j. krilo. Tu ima kalup štiri lijaste nastavke, da izteka skozi nje žlindra in druga nesnaga. Ker pa ta ne plava le na površju, strogo ločena od jekla, ampak jo je pri vrhu tudi kaj pomešane med je-

*) *Šamota* (Chamotte, menda ime iznajditeljevo) je iz prstenih kapsul (škatic), v katerih se je pekel porcelan, izdelana zmleta tvarina, iz katere se oblikujejo in pečejo *šamotni kameni* ki, zazidani z ilom, vzdržujejo najmočnejšo stopinjo vročine.

klo, osebito, ako štedljivi zvonar ne pu-
sti uhajati preveč zvonovine skozi odduš-
niške nastavke, je prav verjetno, da se na-
bere najslabše, nečisto jeklo v krilu, v naj-
imenitnejšem delu zvonov. S tem se da
razložiti dejstvo, da so jeseniški zvonovi
najbolj luknjasti na spodnji plasti krila.
Dalje je treba snov, ki se je shladila v od-
dušnikih odstraniti. S tem je pa jekleni
zvonar prisiljen zvon pod krilom piliti, če-
sar se bronasti zvonar skrbno in kolikor
možno varuje, dobro vedoč, da s tem zvonu
le škoduje. S tem je način vlivanja jeklenih
zvonov od načina vlivanja bronastih zvo-
nov bistveno izpremenjen. Zakaj pa to?
Saj so si jekleni zvonarji izposodili in ok-
troirali bronasto zvonolitje! K tej izpre-
membi in izjemi jih je privedla le velika
trdost in mnogo višje tališče jeklene zvo-
novine. Iz tega sledi, da izvršujejo jekleni
zvonarji s kopiranjem in prisvajanjem sto-
in角度letnih izumkov bronastih zvonarjev
le polovično delo, da jih je že kratka, pol-
stoletna izkušnja izmodrila, da se nobena
kovina (v tem slučaju jeklo) ne da prisiliti,
da bi se izneverila svojim naravnim svoj-
stvom ter bi sprejela drugačna svojstva
drugih kovin. Jekleni zvonarji so se že iz-
poznali prisiljene zateči se k važni izpre-
membi v načinu zvonolitja. Ta pot jih bo
vodila še k nadaljnjim izpremembam; iz-
premeniti bodo morali tudi obliko zvono-
vega rebrovja, ki so si jo prilastili od bro-
nastega zvona in katera se je temu po sto-
letjih razvila na podlagi elastičnosti brona
kot plod tisočev poizkusov. Ker se pa še ni
rodil tehnik in se ne bo, ki bi mogel usiliti
jeklu prožnost brona, bo treba tisočev po-
izkusov, ali bi se ne dalo to nadomestiti z
drugačno obliko zvonovega rebrovja. Ra-
zume se, da ne bode za to zadostovalo le
par let ali tudi desetletij, kar dokazuje zgo-
dovina bronastih zvonov.

Seveda bodo ti mnogoletni in mnogo-
brojni izpremembeni poizkusi spravili na
površje marsikatero nedostatke in napake.
In misliti in poizkušati bode dalje, da se
tudi ti popravijo in odpravijo. Tako n. pr.
vidimo, da je preobrnjena lega kalupa pri
vlivanju jeklene zvonovine spravila na dan
dva nova nedostatka: da se mora spodnja
plast krila piliti in da je jeklo v krilu naj-
manj čisto. Nasprotno pa omogočuje s kri-
lom navzdol obrnjeni kalup bronasti zvo-
novini, da se nabere najčistejši bron v

krilu, kjer ga je najbolj treba, in napolni
nazadnje — pomešan že morda kaj z žlin-
dro-koreniko, ki nima nobenega vpliva na
moč in lepoto glasu. Livni lonec, v katerem
se nabira tekoča bronasta zvonovina ter
teče potem v kalup, sloni na koreniki, in
njega vsebina tvori — ko se zvon strdi in
shladi — na koreniki nastavek, ki se od-
žaga. Ako bi se morala korenika tudi kaj
piliti, to zvonu nič ne škoduje.

Iz vsega tega sledi, da ni jekleni zvon še
nikak dovršen umetniški izdelek kot je
bronasti zvon, da se temveč nahaja še le
v začetnem stadiju svojega razvitka, torej
tam, kjer je bil bronasti zvon pred 700 leti.
Tedanje ljudstvo si je seveda moralo na-
bavljati take zvonove, ker boljših ni bilo.
Da pa današnje ljudstvo v Jugoslaviji ravn-
no to dela, ko ima na izbero v dolgi dobi
mnogih stoletij izpopolnjeni bronasti zvon,
da se postavlja le zaradi višje cene — ko
se razsipljejo tisočaki za nepotrebne reči
— za 700 let nazaj, tega ni mogoče dovolj
obžalovati in obsojati.

Iv. M—a.

Listek.

F. Š.

Katoliški prepoved na Češkem.

Češki narod je priživel silno pretresljive
prizore svoje zgodovine. Valovje verskih,
narodnih in gospodarskih problemov je z
vso silo butalo ob to skalo slovanskega
kremena. Kljub raznim vabam, s katerimi
sta jih zapadni materijalizem in severna fi-
lozofija vabila v svoj naročaj, je ostal če-
ški narod v jedru zdrav, če tudi je inteli-
genca bila orijentirana bolj na levo. — Kot
narod, ki se je zavedal svoje nekdanje kra-
ljevske samostojnosti in veljave, ni mogel
najti tudi v okviru avstrijske državnosti
svoje samobitnosti, zato je tlelo v njem eno
samo hrepenenje: samosvoj! Ta srčna že-
lja celokupnega naroda se je izpolnila z
polomom Avstrije, kjer se je vrnilo milo za
drago za kralja Otokarja.

Čehi so sedaj samostojna enota z Mo-
ravsko in Slovaško. Ideal je dosežen.

1. Kako so si Čehi uredili svojo hišo?

Načeluje jim Masaryk, ki ga je narod
vsled njegovih zaslug za svobodo izbral za
državljanskega predsednika republike. Mož
je mnogo delal za samostojno Češko še kot

poslanec v dunajskem parlamentu, pravo pozorišče njegovemu delovanju pa se je odprlo v svetovni vojni, kjer je po antantnih državah in zlasti Ameriki z besedo in delom vzpodbujal Čeha in druge Slovane v boj proti centralnim vevlastim. Nabiral je denar za propagando sovraštva proti Avstriji in Nemčiji, da z strtiem teh držav dobi češki narod za od Rudolfa Habsburga zadano krivico zopet svojo samostojnost. Delo je imelo svoj uspeh!

Njemu ob strani stoji mladi žid Beneš, gotovo najboljši diplomat malega sporazuma. Po vzorcu teh dveh mož je nastala Češka republika, svobodomiselná; ta dva sta utisnila svoj pečat vsemu javnemu življenju.

Toda življenje gre svojo pot tudi čez teorije najmarkantnejših oseb. *Zdravi načeli ne bo mogla izruti iz človeštva tudi najbolj zapeljiva filozofija.* Husitizem in sokolstvo sta postala v narodu, zlasti v inteligenci, kri in mozeg. Idejna smernica jima je bilo sovraštvo do habsburške Avstrije in končni cilj vzpostavitev češke narodne samobitnosti. Po dosegu tega cilja, sta hotela nadaljevati isti pot v svoji novi državi. In tu je nastal odpor. *Narod je našel v svoji hiši samega sebe.* Enega si ni pustil izruti iz srca: logike, da v življenju mora biti neki sklad med materialnim in duševnim pojmovanjem. Goli materializem zadošča, vsaj začasno, samo pohotnežem, nikar pa zdravemu narodu. Zato je tudi v Čehih naravna posledica razkol, ki je odsev duševnega pojmovanja in zrelosti evolucije.

Kot v vsakem zdravem narodu, se je tudi pri Čehih že v predvojni dobi porodila opozicija, ki ni šla čez drn in trn slepo za svojimi voditelji. *Treznost mišljenja je narodu prirojena.* Prepad med sedanjimi voditelji in narodom je postajal tem večji, čim bolj se je hotelo udeležiti protikatoliško in kulturnobojno načelo. *Narod pa je iskal le pozitivnosti: svojo samostojnost in lastno kulturno povzdigo.* In ta podstav je našel narod v svojih prejšnjih kulturnih delavcih. Znanstveno delovanje enega prvih slavistov Dobrovškega, nastop nenadkriljivega pesnika Kollar-a s svojim zbornikom »Slávy dcera«, pojav najodločnejšega slovanskega publicista Havlička, zgodovinarja Palackega in vsestransko delavnega Riegerja, je dal češkemu narodu vse smernice, ki so zadovoljile njegove verske, kulturne

in politične želje. Čehi so dvignili iz teh duševnih velikanov skriti zaklad.

Nastal je kot pri vseh kulturnih narodih boj za princip socialistično-liberalne uprave v državi ali pa za življenja polni katoliški nauk o ureditvi lastnih držav. Ob dveh takih kremenih se je moral izkresati ogenj, kateremu mora podleči idejno slaběji. Vsled sile principa je bila torej

2. Katoliška stranka

primorana ločiti se od dosedanjih nacionalcev in materialistov ter nastopiti samostojno lastno življenje.

Narod je bil v začetku omamljen navdušenosti, ki je kipela iz samostojnosti in lastne državnosti, toda kmalu se je iztreznil in začel misliti: Kaj pa družina, socialno delo, kultura, prihodnost? In ker ga program narodne svobode ni mogel zadovoljiti, je segel po širlem problemu, v katerem je našel svoj ideal, po katol. organizaciji. To je zahtevalo *delavstvo*, ki spaja z svojo ljubeznijo do rodne grude nauk o bratstvu, internacionali vsega delavstva, to zahteva *kmet*, ki ga pridelkov hiperprodukcije more rešiti le mednarodni trg, to zahteva tudi *duševnost vsakega človeka*, ki se čuti člana vsečloveške družbe. Zato je samo ob sebi umevno, da je *nastop in udeležitev katoliške stranke na Češkem bila nujna posledica zmagujočega svetovnega naziranja.* Državne meje Čeho-Slovaške so bile za velike probleme preozke, zato je treba iskati oddiha — a idealni kršč. duši je oddih — *katolicizem*, ki nudi vsem slojem, vsem narodom *pobratimstvo*. In tako je našla kot predstavnika ta misel moža v osebi

3. Črnega monsignora Šramek-a,

priznanega moravskega prvoboritelja za katol. načela že v predvojnem času. Šramek je majhne postave, toda silnega duha, ki ga stavimo lahko ob stran ženijalnemu dr. Kreku, izkušen diplomat, izvrsten govornik, nevtrudljiv delavec, sedaj minister. Katoliška inteligenca in ljudstvo imata nemajeno zaupanje v svojega voditelja.

(Dalje prih.)